

Анотація на вибіркoву навчальну дисципліну
«Музеєзнавство та пам'яткознавство»

Рівень вищої освіти - *другий (магістерський) рівень вищої освіти*

Кількість кредитів - 4

Компонент освітньої програми: *вибіркoвий*

Мова викладання: *українська*

Викладач: **Скрипник Анатолій Юрійович**, доктор історичних наук, професор, e-mail: Skranat@ukr.net

Опис дисципліни

1. Актуальність курсу. Актуальність вивчення дисципліни «Музеєзнавства і пам'яткознавства» визначається зростаючою роллю музеїв та пам'яток у збереженні історичної пам'яті. Ця навчальна дисципліна формує у здобувачів розуміння значення культурної спадщини для розвитку суспільства. Дисципліна сприяє вихованню відповідального ставлення до збереження та популяризації історико-культурних цінностей. Вона забезпечує підготовку фахівців, здатних працювати у сфері музейної справи та охорони пам'яток.

Актуальність курсу зумовлена також необхідністю поєднання теоретичних знань із практичними навичками музейної та пам'яткоохоронної діяльності. Вивчення дисципліни допомагає усвідомити роль музеїв як центрів науки, культури й освіти. Особливе значення має підготовка молодих фахівців до роботи з пам'ятками в умовах сучасних викликів і воєнних загроз.

Курс розкриває важливість інтеграції української спадщини у світовий культурний простір. Таким чином, «Музеєзнавство і пам'яткознавство» є важливою складовою професійної підготовки майбутніх істориків і культурологів.

2. Мета дисципліни «Музеєзнавство і пам'яткознавство» полягає у формуванні системних знань про історію, теорію та практику музейної та пам'яткоохоронної діяльності. Вона спрямована на підготовку фахівців, здатних досліджувати, зберігати й популяризувати культурну спадщину. Курс забезпечує оволодіння навичками роботи з музейними колекціями та пам'ятками історії й культури. Вивчення дисципліни сприяє розвитку уміння аналізувати стан збереження об'єктів культурної спадщини та виробляти шляхи їх охорони.

Метою також є виховання відповідального ставлення до національної та світової спадщини. Дисципліна формує у студентів практичні компетентності, необхідні для роботи у сфері музеїв та пам'яткоохоронних установ. У підсумку

вона створює підґрунтя для активної участі майбутніх фахівців у збереженні історико-культурних цінностей.

Завдяки вивченню дисципліни майбутні фахівці зможуть:

Отримати ґрунтовні знання про історію та сучасний стан музейної справи й пам'яткоохоронної діяльності.

Здійснювати облік, збереження та наукове опрацювання музейних предметів і пам'яток культурної спадщини.

Оволодіти практичними навичками організації експозицій, виставок та культурно-освітніх заходів у музеях.

Професійно аналізувати стан збереження об'єктів культурної спадщини та пропонувати шляхи їх охорони.

Отримати компетентності у використанні сучасних технологій для популяризації музейних і пам'яткоохоронних об'єктів.

3. Завданням вивчення дисципліни «Музеєзнавство і пам'яткознавство» є:

- формування у студентів цілісного уявлення про сутність, структуру та напрями розвитку музейної та пам'яткоохоронної діяльності.

- оволодіння знаннями щодо історії створення музеїв і системи охорони пам'яток в Україні та світі.

- опанування методами наукового опису, класифікації й атрибуції музейних предметів та об'єктів спадщини.

- вироблення практичних навичок організації музейних експозицій, виставок і культурно-освітніх програм.

- розвиток уміння аналізувати проблеми збереження та використання пам'яток у сучасних умовах.

4. Проблематика (зміст дисципліни), яка буде розглянута у процесі вивчення навчальної дисципліни:

1. Теоретико-методологічні засади

історія становлення музеєзнавства та пам'яткознавства як наукових дисциплін;

понятійний апарат: «музей», «музеєфікація», «пам'ятка», «культурна спадщина»;

місце і роль цих наук у системі гуманітарних знань.

2. Музеєзнавство

історія розвитку музейної справи у світі та в Україні;

типологія музеїв (історичні, художні, природничі, технічні тощо);

принципи формування, збереження та наукового опрацювання музейних фондів;

експозиційна діяльність і сучасні музейні технології;

музеї як науково-дослідні та освітні установи;

соціальні функції музеїв у культурному просторі.

3. Пам'яткознавство

поняття пам'ятки та її класифікація (архітектурні, археологічні, історичні, мистецькі, природні тощо);
теорія та методика виявлення, обліку і паспортизації пам'яток;
проблеми охорони та реставрації;
правові основи збереження культурної спадщини (національне та міжнародне законодавство, діяльність ЮНЕСКО, ІКОМОС);
інтеграція пам'яткознавства у сферу туризму й культурної політики.

4. Актуальні проблеми та виклики

збереження культурних цінностей в умовах воєн, глобалізації та урбанізації;
боротьба з незаконним обігом антикваріату та культурних цінностей;
використання цифрових технологій у музейній справі та пам'яткоохоронній діяльності;
проблема балансу між автентичністю та сучасними потребами суспільства;
формування національної ідентичності через музеї та пам'ятки.

5. Практичний аспект

методика музейної та пам'яткоохоронної роботи;
екскурсійна діяльність, музейна педагогіка;
проектування музейних експозицій і програм охорони пам'яток;
взаємодія з місцевими громадами та освітньо-культурними інституціями.

5. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати і вміти:

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен знати:

- основні етапи розвитку музейної справи та пам'яткоохоронного руху в Україні й світі.
- орієнтуватися в теоретичних засадах музеєзнавства та пам'яткознавства як наукових дисциплін.
- класифікацію музеїв, типи музейних колекцій та їх особливості.
- принципи формування, збереження та використання музейних фондів.
- методи атрибуції, наукового опису та каталогізації музейних предметів і пам'яток.
- правові засади та міжнародні стандарти охорони культурної спадщини.
- роль музеїв і пам'яток у збереженні історичної пам'яті та формуванні національної ідентичності.

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен уміти:

- застосовувати теоретичні знання для аналізу розвитку музейної справи та охорони пам'яток.

- здійснювати пошук, облік, науковий опис і класифікацію музейних предметів та пам'яток культурної спадщини.
- організовувати музейні експозиції, виставки та культурно-освітні заходи.
- володіти навичками оцінювання стану збереження пам'яток і розробки заходів щодо їх охорони.
- користуватися сучасними технологіями для презентації та популяризації музейних і пам'яткоохоронних об'єктів.
- застосовувати набуті знання у практичній діяльності музеїв та установ охорони культурної спадщини.
- інтегрувати результати локальних досліджень у ширший науковий і культурний контекст.

6. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни у балах за всі види навчальної діяльності, яка переводиться в оцінку за шкалою ECTS та у чотирибальну національну шкалу:

Сума балів за шкалою Інституту	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Іспит	Залік
90-100	A (відмінно)	Відмінно	Зараховано
82-89	B (дуже добре)	Добре	
75-81	C (добре)		
65-74	D (задовільно)	Задовільно	
60-64	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)		

7. Критерії оцінювання складових поточного контролю навчальної діяльності студента

Компетенції (знання, уміння та навички), продемонстровані на навчальних заняттях (практичних, семінарських, лабораторних, враховуючи знання з тем, що виносяться на самостійне опрацювання) оцінюються за 100-бальною

системою.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
98-100	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.
94-97	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
90-93	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
86-89	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
	знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
81-85	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
75-80	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
70-74	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
65-69	Студент розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
60-64	Студент володіє початковими знаннями, здатний провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
50-59	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
35-49	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
1-34	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.

Оцінювання модульних контрольних робіт здійснюється за 100-бальною системою.

Оцінювання захист навчального матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення для студентів заочної форми навчання здійснюється за 100-бальною системою.

8. Література

Основна література

1. Андерсон В. Проблеми регіоналізації України: теорія, практика, перспективи. Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації. Київ, 2002.

2. Бялковський Л. Поділля у XVI ст. (польською мовою). Варшава, 1920. 113 с.
3. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні. Український історичний журнал. 2001. № 6; 2002. № 2.
4. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу. Київ: Наука, 2003;
5. Винокур І.С. Історія Лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя від кам'яного віку до середньовіччя. – Київ-Одеса, 1995. 235 с.
6. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України. Київ: Основи, 1995. 318 с.
7. Дашкевич Я.Р. Розселення вірмен на Україні в XI-XVIII ст. Український історико-географічний збірник. 1987. Вип.1. С.150-181.
8. Дем'янчук А., Дем'янчук Б., Дем'янчук Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. Київ, 2006. 217 с.
9. Дзира Я.І. Татаро-турецькі напади на Україну XIII-XVI ст. (за хроніками Бельських і Стрийковських). Український історико-географічний збірник. Київ, 1971. Вип.1. С.83-102.
10. Жупанський Я., Круль В. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства. Краєзнавство. 1994. №2. С.76 – 87.
11. Крикун М.Г. Повітовий устрій подільського воєводства в XV-XVI ст. Український археографічний щорічник. Вип.1. Т.4. Київ, 1992. С.157-178.
12. Крикун М.Г. Початки Подільського повітового устрою. Проблеми української історичної медієвістики. Київ, 1990. С.33-52.
13. Крикун М.Г. Поширення польського адміністративного устрою на українських землях. Проблеми слов'янознавства. Львів, 1991. Вип. 42. С.24-30.
- 14.Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Львів :Каменярь, 1999. 187 с.
15. Макарчук С. Історичні неписемні джерела з історії України. Львів, 2002. 156 с.
16. Реєнт О.П. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу. Український історичний журнал. 1999. №3.
17. Скрипник П., Горбик В. До питання про історичне районування України. Український історичний журнал. 1995. № 2. С. 12 – 18.
18. Тронько П. Історичне краєзнавство: Крок у нове тисячоліття: Досвід, проблеми, перспективи. Київ, 2000. 270 с.

10.2. Додаткова література

- 19.Боряк Г.В. Територія і залюднення Брацлавщини в першій половині XVI ст. (до 1566 р.) Історичні дослідження. Вітчизняна історія. Вип.ІІ. 1985. С.63-70.
20. Винокур І., Петров М. Про час заснування Кам'янця-Подільського: дискусійний аспект. Краєзнавство. № 1-4. 1999. С.10-21.
21. Винокур І.С., Горішній П.А. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 1994. 364 с.

22. Колодзейчик Даріюш (РП). Кам'янецький еялет: турецькі джерела до історії Поділля 1672-1699 рр. Український археографічний щорічник. – Вип.7. Київ, 1992. С.113-118.
23. Михайлик А.О. Історіографія історії Правобережної України дожовтневого періоду: соціально-економічний аспект. Вісник Державного архіву Хмельницької області «Подільська старовина». – Хмельницький: ФОП Стрихар А.М. 2017. - № 1 (1). С.217 – 224.
24. Михайлик А. О. Звільнення Кам'янця-Подільського від більшовицької окупації 28 лютого 1918 року. Спроба аналізу візуальних джерел. «Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)): журнал. 2023. № 11(17) 2023. С. 1218 – 1230.
25. Михайлик А.О. Роль соціально-економічного чинника у формуванні інтелігенції Правобережної України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника: зб. наук. пр. / [редкол.: Т. М. Карпова (гол.) та ін.]. Т. 4: До 70-річчя від дня народження професора Анатолія Григоровича Філінюка. Кам'янець-Подільський: ФОП Панькова А. С., 2023. С. 206 – 216.
26. Михайлик А.О. Фотодокументи як джерело історії повсякденності: відкриття Кам'янець-Подільського університету 22 жовтня 1918 р. «Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)): журнал. 2023. № 10(16) 2023. С. 872 – 884.
27. Степанков В.С. Подільські опришки та їх боротьба з турецькою залогою Кам'янця-Подільського (осінь 1672-1674 рр.). Кам'янецьчина в контексті історії Поділля. Кам'янець-Подільський, 1997. Т.1. С.71-75.
28. Трубочанінов С.В. Історія Поділля та Південно-Східної Волині. Ч.2. Кам'янець-Подільський, 1994.
29. Трубочанінов С.В. Поділля в останній третині ХVІІ ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Історичні науки. Т.1(3). Кам'янець-Подільський, 1997. С.220-229.
30. Франко І. Галицьке краєзнавство. Зібрання творів у 50 томах. Т. 46. Кн. 2. Київ: Наукова думка, 1986.
31. Grzybowski S. Wroczystości w Kairze po zdobyciu Kamienca-Podolskiego w 1672 r. Kamieniec-Podolski studia z dziejow miasta i regionu. Т.1. Makow, 2000. S.181-185.
32. Kolodziejczyk D. O Turkach w Kamieńcu raz jeszcze – refleksje z kwerendy w Bolonii Barok. Historia-Literatura-Sztuka. № 1(15). Krakow, 2001. S.165-175.
33. Kolodziejczyk D. Podole pod panowaniem tureckim. Ejalet kamieniecki 1672-1699. Warszawa, 1994.
34. Magocsi Paul Robert. A history of Ukraine. University of Toronto: Press Incorporated, 1996. 811 p.
35. Reid A. Borderland: A Journey Through the History of Ukraine. London: Orion, 2022. 400 p.

36. Winner J. Woysko Polskie w drugiej polowie XVII wieku. Warszawa, 1965. S.175-340.
- Wojcik Z. Miętraktatem traktatem Andruszawskim a wojna turecka. Stosunki Polsko-rosyjski 1667-1672. Warszawa, 1968.

Інтернет-ресурси

1. Сайт Національної академії наук України. Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua>.
2. Сайт Інституту історії України НАН України. Режим доступу: <http://www.history.org.ua/>.
3. Сайт Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. – Режим доступу: <http://archeos.org.ua/>.
4. Сайт Інституту археології. – Режим доступу: <http://www.iananu.kiev.ua/>.
5. електронна бібліотека НБУВ. Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001000>
6. Сайт Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Режим доступу: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/about/>.
7. Сайт Українського інституту національної пам'яті. – Режим доступу:
8. <http://www.memory.gov.ua>.
9. Сайт Національної академії мистецтв України. Режим доступу:
10. <http://academia.gov.ua/>.
11. Контакт-адреса проекту «Енциклопедія історії України» (не офіційний сайт Інституту) – Режим доступу: [http://alex.kagarlitski@gmail.com](mailto:alex.kagarlitski@gmail.com)
12. Сайт громадського проекту «Лікбез. Історичний фронт». Режим доступу до ресурсу: <http://likbez.org.ua/uk/>.
13. Сайт інтернет-проекту «Україна Incognita». Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua>.
14. Сторінка інтернет видання «Українська Правда» Режим доступу:
15. <http://www.istpravda.com.ua>.
16. Історико-краєзнавчий музей Поділля (Могилів-Подільський). Офіційна сторінка музею: <https://mpmr.gov.ua/kraeznavchij-muzej-13-32-12-22-03-2025/>
17. «Кабінет виучування Поділля – яскрава сторінка краєзнавчого руху на Вінниччині (1924-1930)» (Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека). Бібліографічний покажчик: <https://library.vn.ua/e-library/katalog/kabinet-viuchuvannya-podillya>
18. Туристичні ресурси Полісся / Поділля (в межах курсів / методичних матеріалів). PDF-збірник з туристичного ресурсознавства Вінницької, Хмельницької, Тернопільської областей: <http://m.vtei.edu.ua/mod/resource/view.php?id=32451>